

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НПУ ім. М.П.Драгоманова
Інститут української філології

Програма
Вступного фахового випробування

на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня **«Бакалавр»**
напряму підготовки: **0305 «Філологія»**
спеціальність: **6.030500 «Українська мова і література»**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму з української мови і літератури (2010 р.) для вступників розроблено на основі чинних програм з української мови для 5–11 класів, чинних програм з української літератури для 5–11 класів (за загальною редакцією В.Скуратівського, редакцією Р. Мовчан та навчальної програми О.Бандури, Н. Волошиної), а також програми Українського центру оцінювання якості освіти.

Матеріал програми розподілено за такими розділами: «Українська мова» («Фонетика. Графіка», «Орфоепія», «Орфографія», «Лексикологія. Фразеологія», «Будова слова. Словотвір», «Морфологія», «Синтаксис. Пунктуація», «Лінгвістика тексту», «Стилістика») і «Українська література» («Усна народна творчість», «Давня українська література», «Література кінця XVIII – початку ХХ ст.», «Література ХХ ст.», «Творчість українських письменників-емігрантів», «Сучасний літературний процес», «Теорія літератури», «Літературні стилі та напрями»).

Програма складається з «Пояснювальної записки», «Основних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки вступників», «Переліку розділів і тем».

ОСНОВНІ ВИМОГИ

ДО РІВНЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ПІДГОТОВКИ ВСТУПНИКІВ

Вступники повинні:

- **знати** зміст мовних понять і термінів;
- **розпізнавати** мовні явища й закономірності;
- **групувати** і класифікувати вивчені мовні явища;
- **визначати** істотні ознаки мовних явищ;
- **розуміти** значення й особливості функціонування мовних одиниць;
- **установлювати** причинно-наслідкові зв'язки мовних явищ;
- **застосовувати** знання з фонології, лексикології, фразеології, морфеміки, словотвору, морфології, синтаксису, лінгвістики тексту і стилістики в практичних ситуаціях;
- **розуміти** фактичний зміст, причинно-наслідкові зв'язки, тему, основну думку і виражально-зображальні засоби прочитаного тексту;
- **оцінювати** мовлення з погляду дотримання основних орфоепічних, лексичних, морфологічних, синтаксичних норм української мови;
- **оцінювати** письмові висловлювання з погляду мовного оформлення й ефективності досягнення поставлених комунікативних завдань;
- **відрізнати** випадки правильного використання мовних засобів від помилкових;
- **створювати** власні висловлення, чітко формулюючи тезу, наводячи переконливі аргументи, використовуючи доречні приклади, логічно й послідовно викладаючи думки та формулюючи відповідні висновки;

- **використовувати** різноманітні виражальні засоби, граматичні конструкції, лексичне і фразеологічне багатство української мови в процесі спілкування для оптимального досягнення мети спілкування;
- **оформлювати** письмове мовлення відповідно до орфографічних, граматичних і пунктуаційних норм української мови;

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Вступники повинні:

- **знати** особливості розвитку української літератури в різні історичні періоди;
- **знати** імена представників того чи іншого літературного періоду;
- **знати** авторів вивчених творів;
- **орієнтуватися** в основних стильових тенденціях літератури того чи іншого історичного періоду;
- **знати** основні літературні напрями, течії (угруповання, школи), їх представників;
- **розуміти** ідейні та мистецькі засади, що об'єднали представників того чи іншого угруповання або школи;
- **знати** основні відомості про життя й творчість письменників;
- **знати** зміст художніх творів, що ввійшли до переліку;
- **ідентифікувати** героя, подію тощо за авторською характеристикою, назвою твору, фрагментом з твору;
- **визначати** місце й роль митця в літературному процесі доби;
- **знати** основні теоретико-літературні поняття, передбачені програмою;
- **уміти** визначати в запропонованих творах тропи, передбачені програмою;
- **аналізувати** літературний твір чи його уривок;
- **визначати** найхарактерніші ознаки літературних напрямів і течій;
- **визначати** найхарактерніші особливості літературного процесу певного періоду та ознаки індивідуального стилю митця;
- **порівнювати** літературні явища.

ПЕРЕЛІК РОЗДІЛІВ І ТЕМ

УКРАЇНСЬКА МОВА

Фонетика. Графіка

Фонетика як розділ мовознавчої науки, що вивчає звукову систему мови. Звуки мови. Голосні і приголосні звуки. Склад голосних української мови. Склад приголосних української мови. Приголосні дзвінки і глухі, тверді і м'які. Чергування голосних української мови, зокрема чергування [o], [e] з [i]. Чергування приголосних української мови: [г] - [ж] - [з'], [к] - [ч] - [ц'], [х] - [ш] - [с']. Основні випадки чергування [y] - [в], [і] - [й]. Склад. Основні правила складоподілу. Наголос, наголошені й ненаголошені склади. Уподібнення приголосних звуків.

Позначення звуків мовлення на письмі. Алфавіт. Співвідношення звуків і букв. Співвідношення звуків і букв я, ю, є, ї, щ та їх звукове значення. Букви г, т та їх звукове значення.

Орфоепія

Вимова голосних (наголошених і ненаголошених). Вимова приголосних звуків: 1) [дж], [дз], [дз']; 2) [г]; 3) [ж], [ч], [ш], [дж]; 4) груп приголосних (уподібнення, спрощення); 5) м'яких приголосних; 6) подовжених приголосних. Вимова слів з апострофом.

Орфографія

Правопис літер, що позначають ненаголошені голосні [e], [и], [o] в коренях слів. Ненаголошені голосні, що не перевіряються наголосом. Подвоєння й подовження приголосних. Спрощення в групах приголосних. Сполучення *йо,ьо*. Правила вживання м'якого знака. Правила вживання апострофа. Правопис префіксів і суфіксів. Правопис великої літери. Лапки у власних назвах. Правопис слів іншомовного походження. Основні правила переносу слів з рядка в рядок. Правопис складних слів разом і через дефіс. Складноскорочені слова. Написання чоловічих і жіночих імен, по батькові, прізвищ.

Лексикологія. Фразеологія

Лексикологія як учення про слово. Ознаки слова як мовної одиниці. Лексичне значення слова. Багатозначні й однозначні слова. Пряме та переносне значення слова. Омоніми. Синоніми. Антоніми. Лексика української мови за походженням. Власне українська лексика. Лексичні запозичення з інших мов. Загальнонавчівані слова. Професійна, діалектна, розмовна лексика. Суспільно-політична і ділова лексика. Терміни. Лексика української мови з погляду активного і пасивного вживання. Історизми, архаїзми. Неологізми. Нейтральна й емоційно забарвлена лексика. Поняття про стійкі словосполучення і вирази. Основні типи словників.

Будова слова. Словотвір

Будова слова. Основа слова і закінчення. Значущі частини слова: корінь, префікс, суфікс, закінчення. Словотвір. Твірні основи при словотворенні. Основа похідна й непохідна. Основні способи словотворення в українській мові: префіксальний, префіксально-суфіксальний, суфіксальний, безафіксний, складання слів або основ, перехід з однієї частини мови в іншу. Основні способи творення іменників, прикметників, дієслів, прислівників. Складні слова. Способи їх творення. Сполучні голосні *о, е* у складних словах. Зміни приголосних при творенні відносних прикметників за допомогою суфікса *-ськ-*; вищого ступеня прикметників і прислівників за допомогою суфікса *-ш-*; іменників за допомогою суфікса *-ств-*; іменників із суфіксом *-ин(а)-* від прикметників на *-ськ-, -цьк-*. Словотвірний аналіз слова.

Морфологія

Іменник як частина мови. Значення іменника, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники власні та загальні, конкретні та абстрактні, назви істот й неістот. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній. Іменники спільного роду. Число іменників. Іменники, що вживаються в обох числових формах. Іменники, що мають лише форму однини або лише форму множини. Відмінки іменників. Кількість і значення відмінків в українській мові (питання до конкретних відмінків). Перша відміна. Особливості вживання та написання відмінкових форм. Друга відміна. Особливості відмінювання іменників II відміни. Відмінкові закінчення родового, давального, орудного відмінків однини. Особливості відмінювання іменників чоловічого роду з основою на *-Р*. Третя відміна іменників. Особливості відмінювання. Четверта відміна іменників. Особливості відмінювання. Відмінювання іменників, що мають лише форму множини. Невідмінювані іменники в українській мові. Творення іменників. Морфологічний аналіз іменників за схемою: початкова форма, власна чи загальна назва, конкретна чи абстрактна, істота чи неістота, рід, число, відмінок, група, синтаксична роль.

Прикметник як частина мови. Значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прикметників за значенням: якісні, відносні та присвійні. Явища взаємопереходу прикметників з одного розряду в інший. Якісні прикметники. Ступені порівняння якісних прикметників: вищий і найвищий, способи їх творення (проста та складена форми). Повні й короткі форми якісних прикметників. Особливості відмінювання прикметників (тверда та м'яка групи). Правопис: одна і дві букви *-н-* у прикметниках. Творення прикметників, перехід прикметників в іменники. Морфологічний аналіз прикметників: початкова форма, розряд за значенням, ступінь порівняння (для якісних), рід, число, відмінок, група, синтаксична роль.

Числівник як частина мови. Значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди числівників за значенням: кількісні (власне кількісні, дробові, збірні, неозначено-кількісні) і порядкові. Групи числівників за будовою: прості, складні, складені. Типи відмінювання кількісних числівників: 1) *один, одна, одне,*

одні; 2) два, три, чотири; 3) від п'яти до двадцяти, тридцять, п'ятдесят, ... вісімдесят; 4) сорок, дев'яносто, сто; 5) двісті – дев'ятсот; 6) нуль, тисяча, мільйон, мільярд; 7) збірні; 8) дробові. Порядкові числівники, особливості їх відмінювання та написання. Творення числівників. Морфологічний аналіз числівників: початкова форма, розряд за значенням, група за будовою, рід (для порядкових), відмінок, синтаксична роль.

Займенник як частина мови. Значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Співвіднесеність займенників з іменниками, прикметниками й числівниками. Розряди займенників за значенням: особові, зворотний, присвійні, вказівні, означальні, питальні, відносні, неозначені, заперечні. Особливості їх відмінювання. Написання разом і через дефіс. Написання займенників з прийменником. Творення займенників. Морфологічний аналіз займенників: початкова форма, з якою частиною мови співвідносний, розряд за значенням, рід, число, відмінок, синтаксична роль.

Дієслово як частина мови. Значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Форми дієслова: дієвідмінювані, відмінювані (дієприкметник) і незмінні (інфінітив, дієприслівник, форми на *-но*, *-то*). Безособові дієслова. Види дієслів: доконаний і недоконаний. Творення видових форм. Часи дієслова: минулий, теперішній, майбутній. Способи дієслова: дійсний, умовний, наказовий. Творення форм умовного і наказового способів дієслів. Словозміна дієслів I і II дієвідміни. Особові і числові форми дієслів (теперішнього і майбутнього часу й наказового способу). Родові і числові форми дієслів (минулого часу й умовного способу). Чергування приголосних в особових формах дієслів теперішнього і простого майбутнього часу. Морфологічний аналіз дієслів: початкова форма, вид, час, спосіб, особа, рід, число, дієвідміна, синтаксична роль.

Дієприкметник як особлива форма дієслова. Значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Активні і пасивні дієприкметники. Творення активних і пасивних дієприкметників теперішнього й минулого часу. Відмінювання дієприкметників. Дієприкметниковий зворот. Безособові форми на *-но*, *-то*. Морфологічний аналіз: початкова форма, активний чи пасивний, від якого дієслова утворений, за допомогою якого суфікса утворений, вид, час, рід, число, відмінок, синтаксична роль.

Дієприслівник як особлива форма дієслова. Значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Дієприслівники доконаного й недоконаного виду, їх творення. Дієприслівниковий зворот. Морфологічний аналіз дієприслівників: вид, від якої основи дієслова утворений, за допомогою якого суфікса, синтаксична роль.

Прислівник як частина мови. Значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прислівників за значенням: означальні (якісно-означальні, кількісно-означальні і способу дії) та обставинні (місця, часу, причини, мети). Ступені порівняння якісно-означальних прислівників: вищий і найвищий. Зміни приголосних при творенні прислівників вищого та найвищого ступенів. Морфологічний аналіз: розряд за значенням, ступінь порівняння (для якісно-означальних прислівників), синтаксична роль.

Прийменник як службова частина мови. Групи прийменників за походженням: непохідні (первинні) і похідні (вторинні, утворені від інших слів).

Групи прийменників за будовою: прості, складні й складені. Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника. Морфологічний аналіз прийменника: група за походженням, група за будовою, з якою відмінковою формою іменника вживається.

Сполучник як службова частина мови. Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю: сурядні (єднальні, протиставні, розділові) й підрядні (часові, причинові, умовні, способу дії, мети, допустові, порівняльні, з'ясувальні, наслідкові). Групи сполучників за вживанням (одиничні, парні, повторювані) та за будовою (прості, складні, складені). Морфологічний аналіз: сполучник, розряд за значенням і синтаксичною роллю, група за будовою. Синтаксична роль.

Частка як службова частина мови. Групи часток за значенням і вживанням: формотворчі, словотворчі, модальні. Морфологічний аналіз: частка, група за значенням і вживанням.

Вигук як частина мови. Групи вигуків за походженням: непохідні й похідні. Значення вигуків. Звуконаслідувальні слова.

Синтаксис. Пунктуація

Завдання синтаксису та пунктуації. Словосполучення і речення як основні одиниці синтаксису. Підрядний і сурядний зв'язок між словами і частинами складного речення. Словосполучення. Головне і залежне слово в словосполученні. Типи словосполучень за морфологічним вираженням головного слова. Словосполучення непоширені і поширені. Способи підрядного зв'язку слів у словосполученні: узгодження, керування, прилягання.

Речення як основна синтаксична одиниця. Граматична основа речення. Порядок слів у реченні. Типи речень у сучасній українській мові: за метою висловлювання (розповідні, питальні й спонукальні); за емоційним забарвленням (окличні й неокличні); за будовою (прості й складні); за складом граматичної основи (двоскладні й односкладні); за наявністю чи відсутністю другорядних членів (непоширені й поширені); за наявністю необхідних членів речення (повні й неповні); за наявністю чи відсутністю ускладнювальних засобів (однорідних членів речення, вставних слів, словосполучень, речень, відокремлених членів речення, звертання). Розділові знаки в кінці речення.

Просте двоскладне речення. Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Особливості узгодження присудка з підметом. Способи вираження підмета. Типи присудків: простий і складений (іменний і дієслівний). Способи їх вираження. Основні функції та способи вираження компонентів складеного присудка: вираження граматичного значення присудка (функція допоміжної частини) та вираження основного лексичного значення присудка (функція основної частини – неозначеної форми дієслова чи іменної частини). Тире між підметом і присудком.

Односкладні речення. Граматична основа односкладного речення. Типи односкладних речень за способом вираження та значенням головного члена: односкладні речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові) та односкладні речення з

головним членом у формі підмета (називні). Способи вираження головних членів односкладних речень.

Другорядні члени речення у двоскладному й односкладному реченні. Означення узгоджене й неузгоджене. Прикладка як різновид означення. Способи вираження означень. Написання непоширених прикладок через дефіс; прикладки, що беруться в лапки. Додаток прямий і непрямий. Способи вираження додатків. Типи обставин за значенням і способи їхнього вираження. Порівняльний зворот. Функції порівняльного звороту в реченні (обставина способу дії, присудок).

Речення з однорідними членами. Способи поєднання однорідних членів речення між собою: а) сурядний сполучник; б) інтонація. Кома між однорідними членами. Однорідні й неоднорідні означення. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами. Двокрапка і тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами.

Речення зі звертанням. Форми вираження звертання. Звертання непоширені й поширені. Розділові знаки при звертанні.

Речення зі вставними словами, словосполученнями, реченнями, їх значення. Розділові знаки при них.

Речення з відокремленими членами. Відокремлені означення, прикладки – непоширені й поширені. Зв'язок відокремлених означень з пояснювальними словами; означення узгоджені й неузгоджені. Відокремлені додатки. Зв'язок відокремлених додатків з іншими членами речення. Відокремлені обставини. Способи їхнього вираження. Відокремлені уточнювальні члени речення. Розділові знаки при відокремлених членах речення.

Складне речення. Ознаки складного речення. Засоби зв'язку простих речень у складному: 1) інтонація та сполучники або сполучні слова; 2) інтонація. Типи складних речень за способом зв'язку їх частин: сполучникові й безсполучникові. Сурядний і підрядний зв'язок між частинами складного речення.

Складносурядне речення. Єднальні, протиставні та розділові сполучники в складносурядному реченні. Сміслові зв'язки між частинами складносурядного речення. Розділові знаки у складносурядних реченнях.

Складнопідрядне речення. Головне й підрядне речення. Способи вираження залежності підрядних речень. Підрядні сполучники й сполучні слова як засоби зв'язку у складнопідрядному реченні. Розділові знаки між головним і підрядним реченнями. Основні види підрядних речень: означальні, з'ясувальні, обставинні (місця, часу, способу дії та ступеня, порівняльні, причини, наслідкові, мети, умовні, допустові). Підрядні речення, що стосуються окремих членів у головному реченні; підрядні речення, що стосуються головного речення в цілому.

Складнопідрядні речення з кількома підрядними, їх типи за характером зв'язку між частинами: 1) складнопідрядні речення з послідовною підрядністю; 2) складнопідрядні речення з однорідною підрядністю; 3) складнопідрядні речення з неоднорідною підрядністю. Поняття послідовної підрядності, однорідної підрядності та неоднорідної підрядності. Розділові знаки в складнопідрядному реченні з кількома підрядними.

Безсполучникове складне речення. Типи безсполучникових складних речень за характером смислових відношень між складовими частинами-реченнями: 1) з

однорідними частинами-реченнями (рівноправними); 2) з неоднорідними частинами (пояснюваною і пояснювальною). Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.

Складні речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку. Складні речення з сурядним і підрядним зв'язком. Складне речення із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком.

Способи відтворення чужого мовлення. Пряма і непряма мова. Речення з прямою мовою. Слова автора. Інтонація й розділові знаки при прямій мові. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як різновид прямої мови. Розділові знаки при цитаті. Діалог. Розділові знаки при діалозі.

Синтаксичний розбір простого речення: 1. Тип речення за метою висловлювання: розповідне, питальне, спонукальне. 2. Тип речення за емоційним забарвленням: окличне, неокличне. 3. Тип речення за складом граматичної основи: двоскладне, односкладне (означено-особове, неозначено-особове, узагальнено-особове, безособове, називне). 4. Тип речення за наявністю чи відсутністю другорядних членів: непоширене, поширене. 5. Тип речення за наявністю необхідних членів речення: повне, неповне. 6. Тип речення за наявністю чи відсутністю ускладнювальних засобів: неускладнені, ускладнені (однорідними членами, звертаннями, вставними словами, словосполученнями, реченнями, відокремленими членами). 7. Аналіз членів речення. 8. Розділові знаки в реченні.

Синтаксичний розбір складного речення: 1. Тип речення за характером синтаксичних відношень і зв'язків між його частинами (складносурядне, складнопідрядне, безсполучникове, складне із сурядним і підрядним зв'язком, складне із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком). 2. Кількість частин-речень і характер відношень (сміслових зв'язків) між ними. 3. Способи вираження зв'язку між частинами: інтонація, сполучники чи сполучні слова. 4. Аналіз кожної частини як простого речення. 5. Розділові знаки в реченні. 6. Графічна схема речення (за шкільним підручником).

Лінгвістика тексту

Текст, поділ тексту на абзаци, мікротеми. Складне синтаксичне ціле (ССЦ), його основні ознаки. ССЦ й абзац. Висловлювання. Компоненти висловлювання – тема і рема. Види і засоби міжфразового зв'язку. Типи мовлення (розповідь, опис, роздум). Структура тексту типу розповіді, опису, роздуму. Вимоги до мовлення (змістовність, логічна послідовність, багатство, точність, виразність, доречність, правильність).

Стилістика

Поняття про стиль і стилістичну норму. Стилї мовлення (розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий, публіцистичний), їх основні ознаки, функції.

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Усна народна творчість

Загальна характеристика календарно-обрядових і соціально-побутових пісень.
Історичні пісні.

“Зажурилась Україна”. Історична основа, художня ідея. Особливості композиції, образності, віршування.

“Чи не той то хміль” Історична основа, художня ідея. Особливості композиції, образності, віршування.

Думи. “Дума про козака Голоту”, “Дума про Марусю Богуславку”, “Смерть козака бандуриста”, “Хмельницький та Барабаш”, “Бідна вдова і три сини”, “Самійло Кішка”.

Тематика, зміст, образи народних дум. Творці та виконавці дум. Особливості виконання.

“Дума про козака Голоту”. Образ, ідея, тема волі, поетична специфіка, композиція, художня мова.

“Дума про Марусю Богуславку”. Легендарний образ полонянки, героїзм її вчинку. Особливості ідеї патріотизму у творі.

Балади. Тематика, зміст, образи народних балад.

Історичні балади.

“Пісня про Байду”. Історична основа і художній домисел, ідея. Особливості композиції, художньої мови. Тема патріотизму у баладі та засоби її втілення.

“Ой Морозе, Морозенку...”. Історична основа, художня ідея. Особливості композиції. Засоби героїзму та патріотизму.

Ліричні балади.

“У неділю рано зілля копала...”. Характер конфлікту у пісні-баладі. Специфіка композиції, національний характер символів та мотивів. “Ой чие ж то жито, чиї ж то покоси...”. Відгомін первісних вірувань. Засоби відтворення гостроти конфлікту, вираження народної моралі.

Колядки, щедрівки.

“Як ще не було початку світа”. Дохристиянські уявлення наших предків про створення неба і землі. Образ міфічного дерева як осі Всесвіту. Особливості віршування.

“Ой рано, рано кури запіли”. Відтворення дохристиянських вірувань. Архаїчні форми як свідчення давності української мови. Особливості віршування.

“Ой у нашого господарика”. Поєднання дохристиянських та християнських уявлень. Форми доброзичення господареві та вшанування гостей. Особливості побудови речень, роль пестливих слів. Неримований вірш.

“Щедрик” в обробці М.Леонтовича. Художні особливості. Популярність твору у світі.

Давня українська література

“Слово про похід Ігорів”. Історичне підґрунтя твору. Поема і літописне оповідання про похід Ігоря на половців. Проблема авторства; декларування нової манери письма порівняно з «віщим Бояном» і водночас – використання

дохристиянських міфопоетичних та фольклорних традицій. Природа в поемі. Образи Руської землі та “землі незнаємої”. Образи воїнів, Ігоря, Святослава Київського та інших князів. Образ Ярославни, його композиційна та ідейно-естетична роль.

Іван Вишенський.

Біографічні відомості. Огляд творчості.

“Послання до єпископів”. Жанр, зміст, ідейна спрямованість, засоби творення сатиричного та комічного. І.Франко про І.Вишенського.

Григорій Сковорода. “Розмова, звана Алфавіт, чи Буквар світу” (уривок), “Всякому місту – звичай і права”, “Бджола та Шершень”, “Ой пташино жовтобока...”, “Зозуля і Дрізд”, “Вдячний Еродій”.

Огляд життя і творчості Г. Сковороди. Загальна характеристика філософських поглядів та естетичних засад.

Ідея спорідненої праці у філософському трактаті “Розмова, звана Алфавіт, чи Буквар світу”.

Збірка “Сад божественних пісень”. Тема та художні ідеї пісні 10-ї (“Всякому місту – звичай і права...”), її ритмічна своєрідність, засоби сатири, особливості мови. Алегорична і пряма мова пісні 18-ї (“Ой пташино жовтобока...”), її ритмічна своєрідність, фольклорна закоріненість.

“Байки Харківські”. Художня трансформація філософських ідей у байках “Бджола і Шершень”, “Зозуля і Дрізд”.

Притча “Вдячний Еродій”. Педагогічні погляди Г.Сковороди. Теми та художні ідеї притч.

Нова українська література.

Література кінця XVIII — початку XX ст.

Іван Котляревський. “Енеїда”, “Наталка Полтавка”.

Огляд життя і творчості письменника.

“Енеїда”. Жанровий різновид. Проекція сюжету Вергілія на українську історію та сучасність. Розвиток давньоукраїнської бурлескової традиції. Неоднозначність персонажів. Елементи сатири.

“Наталка Полтавка”. Зв’язок драматургії І. Котляревського з давньою українською драмою і новаторський характер п’єси. Особливості жанру “малоросійської опери”, провідні художні ідеї. Принцип групування персонажів, засоби характеротворення.

Євген Гребінка. “Човен”, “Ведмежий суд”, “Ячмінь”, “Пшениця”, “Лебідь і Гуси”.

Біографічні відомості.

“Човен” – одна з перших романтичних балад в українській літературі. Алегоричний зміст. Романтична поетика. Вплив фольклору.

“Ведмежий суд”. Алегоричність і афористичність назви. Фабула і мораль. Національне і загальнолюдське в байці.

“Пшениця”. Народне прислів'я про зерно і полову як основа моралі байки. Особливості фабули та композиції.

“Лебідь і Гуси”. Викривальний пафос твору. Актуалізація принципів народної моралі.

Григорій Квітка-Основ'яненко. “Маруся”, “Конотопська відьма”, “Сватання на Гончарівці”.

Г. Квітка-Основ'яненко – перший прозаїк нової української літератури. Вплив філософських ідей та літературної спадщини Г. Сковороди, І. Котляревського. Орієнтація на народне світобачення і принципи фольклорної поетики. Стилїстика сентименталізму та реалістична художня типізація.

“Маруся” – найпопулярніший із творів сентиментально-реалістичного характеру. Тема. Оцінка поведінки героїв з морально-етичного погляду. Гуманне ставлення до селянства: ідеалізація щирості родинних стосунків, християнської терплячості. Багатство етнографічного матеріалу, мови. Ліризм і драматизм. Художня трансформація просвітницьких ідей.

“Конотопська відьма”. Бурлесковий характер твору. Образи сотника Забрюхи, писаря Пістряка, поміщика Халявського. Поєднання реального й фантастичного в повісті.

“Сватання на Гончарівці”. Художні особливості драматургії Г.Квітки-Основ'яненка. Ознаки комічної опери, сатиричної комедії, водевілю у творі. Побутовість теми, любовний сюжет, соціальний конфлікт твору.

Тарас Шевченко. “Причинна”, “Катерина”, “До Основ'яненка”, “Гамалія”, “Гайдамаки”, “Розрита могила”, “Заповіт”, “Сон” (“У всякого своя доля...”), “Єретик”, “Великий льох”, “Наймичка”, “Кавказ”, “І мертвим, і живим...”, “Мені однаково, чи буду...”, “Садок вишневий коло хати...”, “Полякам”, “І виріс я на чужині...”, “Зацвіла в долині...”, “Художник”, “Неофіти”, “Доля”, “Муза”, “Слава”, “Юродивий”, “Я не нездужаю, нівроку...”, “Ісаїя. Глава 35”, “Молитва”, “Марія”.

Життєвий шлях Т. Шевченка.

Ранній період творчості (1838 – 1843 рр.).

“Причинна”. Фольклорна основа балади. Ознаки романтизму. Ліричні відступи, їх види.

“Катерина”. Жанр, проблематика, персонажі. Образ оповідача, стиль, ліричні відступи. Романтичний тип втілення теми жіночої долі у творі “Катерина”.

“До Основ'яненка”. Жанр послання, ідейний зміст, роль риторичних фігур.

“Гамалія”. Історична основа, жанр, сюжет і композиція, ідейний зміст. Романтичні образи козацьких ватажків.

“Гайдамаки”. Історична основа, жанр, сюжет і композиція, героїко-трагічний пафос. Повсталий народ як герой поеми. Образи Яреми, Залізняка і Гонти.

Другий період творчості (1843 – 1847 рр.).

“Розрита могила”. Осуд колоніальної політики царизму в Україні. Авторська характеристика образу Б.Хмельницького.

“Заповіт” як ідейно-естетичне кредо, передчуття майбутньої долі.

“Сон” (“У всякого своя доля...”). Жанр, проблематика, ідейний зміст. Композиційний прийом “сну”, його роль для розширення можливостей поетичного зображення. Сатиричний пафос поеми, його спрямування.

“Єретик”. Жанр, історична основа, персонажі, ідейний зміст, інакомовність.

“Великий льох”. Жанр. Поєднання реального і містичного як засіб романтичного осягнення трагічних епізодів української історії. Моральна й політична оцінка історичного минулого. Лірико-романтичний, алегорично-сатиричний, реалістичний плани твору. Поетова оцінка історичних постатей Хмельницького та Мазепи. Своєрідність композиції. Роль епіграфа.

“Наймичка”. Сюжет і композиція, проблематика, ідейний зміст. Еволюція жіночого образу в поезії Шевченка. Тема матері й сина. Картини селянського побуту, обряди та звичаї, близькість до фольклору.

Поема “Кавказ”, її ідейна спрямованість. Образ Прометея. Міф і дійсність. Роль іронії і сарказму.

“І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм...”. Продовження теми “земляків” у посланні. Викриття конформізму значної частини української еліти. Бичування комплексу меншовартості. Критичний перегляд національної історії задля перспективи її кращого майбутнього. Настроєві інтонації твору (суперечка, пересторога, погроза, заклик тощо). Твір як заповіт нащадкам.

Творчість періоду ув'язнення та заслання (1847 – 1857 рр.).

“Мені однаково, чи буду...”. Розпач і біль ліричного героя, пророка кінцівка твору.

Ностальгія за ідилією родинного життя, висока філософія життя людини на землі (“Садок вишневий коло хати...”).

“Полякам” (“Ще як були ми козаками...”). Заклик до єднання слов'янських народів.

“У Бога за дверми лежала сокира...”. Обставини написання вірша, його притчевий зміст.

“І виріс я на чужині...”. Жанр, тема та ідейно-художній зміст твору.

Інтимна лірика: “Зацвіла в долині...”. Роль пейзажу, фольклорної стилізації.

“Художник”. Автобіографічність повісті. Персонажі, композиція, форми оповіді.

Поезія періоду після заслання (1857 – 1861 рр.).

“Неофіти” – історична основа і художня фантазія, причини звернення до образів першохристиян, особливості сюжету і композиції, жанр, ідейний зміст.

Триптих “Доля”, “Муза”, “Слава”. Вияв естетичних поглядів поета. Використання іронії. Роль і місце поетичного слова в житті автора.

“Юродивий” як фрагмент незакінченого твору, його тема, реалії часу і алегоричний сенс, грікі й справедливі докори та їх адресати. Роль риторичних звертань, стверджень, запитань і вигуків.

“Я не нездужаю, нівроку...”. Жанр, тема, обставини написання, художня ідея. Оригінальність і фольклорна закоріненість порівняння, персоніфікації, епітетів та інших тропів.

“Ісаія. Глава 35”. Вільний переспів (“подражаніє”) як засіб актуалізації біблійних текстів. Тема, ідейний зміст. Використання релігійної лексики, архаїзмів.

“Молитва”. Тема, характерне поєднання протилежних мотивів, ідейний зміст. Своєрідність композиції, роль контрасту, риторичні звертання і повтори, засоби евфонії, церковнослов’янізми, афористичність.

“Марія”. Жанр соціально-філософської поеми. Євангельські та апокрифічні сюжети. Трагування Шевченком релігійних легенд. Творча інтерпретація поетом образу жінки і пієтет християнина.

Пантелеймон Куліш. “Чорна рада”.

Огляд життя і творчості письменника. Участь у Кирило-Мефодіївському братстві. Стосунки з Т.Шевченком. Літературна, наукова, видавнича, культурницька діяльність.

“Чорна рада” – жанр і жанровий різновид твору, його джерела, тема, особливості сюжету і композиції, мови. Використання досвіду вітчизняних та зарубіжних авторів. Взаємопроникнення реалістичної та романтичної оповіді, поєднання персонажів, що мають історичних прототипів, і вигаданих. Оцінка роману сучасниками та наступниками (Т.Шевченко, І.Франко).

Марко Вовчок. “Інститутка”.

Огляд життя і творчості письменниці.

“Інститутка”. Жанр, тема, проблематика та її життєве підґрунтя. Художня майстерність у створенні образів-персонажів, їхні характеристики. Оповідна манера Марка Вовчка. Роль пейзажів. Багатство мови, близькість її до народної.

Іван Нечуй-Левицький. “Кайдашева сім’я”.

Огляд життєвого і творчого шляху І. Нечуя-Левицького.

“Кайдашева сім’я” – жанр, тема, ідейний зміст. Конкретно-історичне та загальнолюдське у творі. Своєрідність розгортання сюжету, композиція. Центральні персонажі. Типізація та індивідуалізація характерів персонажів. Картини побуту, їх значення для розуміння характерів героїв та вираження ідеї твору. Гумор і сатира. Майстерність описів, діалогів, багатство мови, змістова та мистецька виразність художніх деталей.

Леонід Глібов. “Мірошник”, “Вовк та Ягня”, “Шелестуни”, “Мальований Стовп”, “Журба”.

Життєвий і творчий шлях Л. Глібова. Продовження байкарських традицій Г.Сковороди, П.Гулака-Артемівського, Є.Гребінки. Творче використання сюжетів байкарів світу (Езоп, Лафонтен, І. Крилов).

“Мірошник”. Фабула, мораль. Засоби гумору та сатири, мовна майстерність.

“Вовк та Ягня”. Майстерність іронії, алегоричності в байці. Фабула. Мораль. Роль діалогу, його особливості.

“Шелестуни”, “Мальований Стовп”. Фабула, мораль, алегоричний зміст байок пореформеного періоду.

Елегія “Журба”. Тема, особливості її розкриття, роль пейзажу, реальне і символічне наповнення образу річки, тональність.

Панас Мирний. “Хіба ревуть воли, як ясла повні?”.

Життєвий і творчий шлях П.Рудченка (Панаса Мирного). Тематична і жанрова різноманітність творчості. Психологізм.

“Хіба ревуть воли, як ясла повні?”. Історія створення, джерела, проблематика. Своєрідність композиції. Багатство деталей побуту, різноманітність характерів, проникнення в суперечності доби, психологізм.

Образ Чіпки. Формування його характеру під впливом обставин. Фольклорне підґрунтя жіночих образів – Мотрі, Галі, Христі. Засоби типізації та індивідуалізації. Максим Гудзь, Грицько Чупруненко, пани Польські, земські діячі, простолюди. Нова ідейно-естетична функція картин природи. Алегоричний зміст назви.

Михайло Старицький. “Не судилось”, “Талан”.

Життєвий і творчий шлях М. Старицького, його внесок в українське мистецтво і культуру. І. Франко про творчість М. Старицького.

“Не судилось”. Жанр, тема, сюжет, композиція, персонажі, особливості характеротворення, художня ідея.

“Талан”. Драма з життя української інтелігенції. Система образів. Прототип головної героїні. Тип конфлікту, провідні проблеми, життєва основа сюжету.

Іван Карпенко-Карий. “Хазяїн”.

Огляд життя і творчості. Перші драми і комедії, зумовленість їх конфлікту соціально-економічними відносинами часу (“Розумний і дурень”, “Сто тисяч”).

“Хазяїн” – жанр, засоби сатири, центральний персонаж, психологічне вмотивування його вчинків, трагікомізм. Представники народницької інтелігенції. Мовні характеристики. Своєрідність монологів та діалогів. Значення ремарок.

Іван Франко. “Гімн”, “Гримить!”, “Земле, моя всеплодющая мати...”, “Ой ти, дівчино, з горіха зерня...”, “Чого являєшся мені у сні”, “Червона калино, чого в лузі гнешся?”, “Мойсей”, “Захар Беркут”, “Перехресні стежки”, “Украдене щастя”.

Життєвий і творчий шлях І. Франка. Поезія. Багатство тематики, ідейно-естетична глибина, різноманітність форм.

“З вершин і низин” – структура збірки, багатство тем, різноманітність жанрових форм.

“Гімн”. Символічність образу духу. Роль риторичних вигуків, повторів. Особливості віршування. Популярність пісні (музика М. Лисенка).

Цикл “Веснянки”. Зв’язок з фольклором. Алегоричний образ весни. Особливості віршування. “Гримить!”, “Земле, моя всеплодющая мати...”.

Збірка “Зів’яле листя”. Художня вмотивованість підзаголовка “Лірична драма”.

Аналіз віршів інтимної лірики – “Ой ти, дівчино, з горіха зерня...”, “Чого являєшся мені у сні?..”, “Червона калино, чого в лузі гнешся?”.

Пролог до поеми “Мойсей”, його ідейна і композиційна роль, строфічна будова (терцини). Стислий виклад біблійного сюжету та його художньої трансформації в поемі.

Тематична і жанрова багатоаспектність прози І. Франка.

“Захар Беркут”. Жанр, тема, сюжет, композиція, персонажі, художня ідея.

“Перехресні стежки”. Жанр, тема, сюжет, композиція, головні дійові особи, особливості характеротворення, оповідної манери, ідейно-художній зміст.

Драма “Украдене щастя”. Фольклорні джерела. Психологічна майстерність автора. Театральна доля п’єси, її екранізація.

Борис Грінченко. “Батько та дочка”, “Екзамен”, “Дзвоник”, “Без хліба”.

Життєвий шлях Б. Грінченка. Багатогранність творчості. Просвітницька діяльність Б. Грінченка. “Словарь української мови”.

“Батько та дочка”. Реалістичний показ життя і побуту донецьких шахтарів у оповіданні.

“Дзвоник”, “Без хліба”. Перехід від етнографічно-побутового до психологічного оповідання, в якому розкривається душевна драма людини. “Екзамен” – оповідання про стару школу. Сатиричний образ “члена учіліщного совета”.

Павло Грабовський. “До українців”, “До Русі-України”, “Я не співець чудовної природи”, “Швачка”, “Трудівниця”, цикл “Веснянки”, “До Н.К.С.”, “До матері”.

Життєвий подвиг поета. Своєрідність стилю.

“До українців”, “До Русі-України”. Жанр, тема, художні ідеї. Роль риторичних фігур.

“Я не співець чудовної природи”. Естетичне кредо письменника. Принципи ідейності та народності мистецтва. Майстерне використання тропів. Прийом антитези.

“Швачка”, “Трудівниця”. Центральні образи творів, особливості композиції та емоційної тональності віршів (сюжетність, поєднання ліричного і трагічного).

Цикл “Веснянки”. Спорідненість із поетичним циклом І. Франка. Алегоричні та реалістичні образи в циклі. Діалог та антитеза у творах. Афористичність мови.

“До Н.К.С.”. Інтимна лірика поета. Прийоми вираження почуттів ліричного героя. Автобіографізм поезії.

“До матері”. Жанр ліричної сповіді. Вершина поетичної майстерності П. Грабовського.

Михайло Коцюбинський. “Fata morgana”, “Intermezzo”, “Тіні забутих предків”.

Життєвий і творчий шлях письменника.

“Intermezzo” – жанр, символіка заголовка, особливості сюжету, композиції, роль пейзажу та внутрішнього монологу.

“Fata morgana”. Провідна ідея твору. Символіка назви. Своєрідність композиції. Роль художньої деталі. Поєднання реалістичних та імпресіоністичних способів

відображення дійсності. Місце твору в контексті розвитку літературного процесу доби.

“Тіні забутих предків”. Тема, сюжет, композиція, персонажі, особливості характеротворення. Романтичне забарвлення оповіді. Роль фольклорно-етнографічного матеріалу, діалектизмів. Особливості жанру твору.

Леся Українка. “І все-таки до тебе думка лине...”, “*Contra spem spero*”, “Стояла я і слухала весну...”, “Як я люблю оці години праці...”, “Дим”, “Напис в руїні”, “Лісова пісня”, “Оргія”, “Одержима”, “Бояриня”.

Життєвий і творчий шлях поетеси. Багатогранність таланту.

“І все-таки до тебе думка лине...”. Своєрідність композиції. Афористичні вислови. Особливості віршування (різнорозмірний ямб). Риторичні звертання, засоби звукопису, їх зображально-виражальна роль.

“*Contra spem spero*”. Тема, художня ідея, алегоричні деталі. Афористичність мови. Роль риторичних запитань і вигуків.

“Стояла я і слухала весну...”. Мотив пробудження природи і людських сподівань. Роль звукових та зорових художніх деталей. Поняття про персоніфікацію.

“Як я люблю оці години праці...”. Поетизація творчого процесу. Роль натхнення. Алегоричний образ перелесника. Особливості організації ритмічної мови (білий вірш).

“Дим”. Патріотичні мотиви. Сюжетна основа поезії. Використання гіперболи.

“Напис в руїні”. Художня ідея. Особливості віршування. Інтонаційне багатство.

“Давня казка”. Жанр, тема, ідея, особливості оповіді, віршування.

“Лісова пісня”. Жанр і його різновид, сюжет і композиція, персонажі, оповідна манера, єдність реалій доби і міфопоетики. Драматургічна й віршувальна майстерність.

“Оргія”. Образ Антея. Мотив національної неволі. Гострота психологічного конфлікту. Високий патріотичний пафос твору.

“Одержима”. Специфіка жанру. Біблійна основа твору. Проблематика, центральні персонажі. Поняття про “драму ідей”.

“Бояриня”. Тема, сюжет, час і місце дії, проблематика, центральні персонажі, художні ідеї.

Василь Стефаник. “Новина”, “Камінний хрест”.

Огляд життя і творчості митця.

“Новина”. Сюжет і композиція новели. Засоби розкриття психічного стану персонажа, роль пейзажу та художніх деталей. Особливості мови твору.

“Камінний хрест”. Життєва основа, єдність типового та індивідуального в образі Івана Дідуха. Камінний хрест як художня деталь і як символ. Психологічна майстерність, лаконізм і виразність мови, мистецтво деталі.

Ольга Кобилянська. “Людина”, “Земля”.

Життєвий і творчий шлях письменниці. Особливості індивідуального стилю. Основні теми та мотиви. Участь у феміністичному русі та його відлуння у художній творчості.

“Людина”. Жанр, тема, сюжет, особливості композиції, роль публіцистичних матеріалів, особливості мови.

“Земля”. Жанр, одвічна загальнолюдська тема та її конкретизація. Прототипи і типи. Особливості сюжету, композиції, характеротворення, художньої мови..

Література ХХ ст.

Олександр Олесь. “З журбою радість обнялась...”, “Чари ночі”, “Айстри”, “О слово рідне! Орле скутий!”.

Життєвий і творчий шлях письменника. Особливості стилю

“З журбою радість обнялась...”, “Чари ночі”. Лірика роздуму та почуттів. . .

Аналіз громадянської лірики (“Айстри”). Роль антитези, символічного образу сонця.

“О слово рідне! Орле скутий!”. Особливості риторико-публіцистичного вірша.

Володимир Винниченко. “Студент”, “Федько-халамидник”, “Чорна Пантера і Білий Медвідь”.

Життєвий і творчий шлях письменника. Діапазон літературної творчості.

“Студент”. Тема, сюжет, ідейний зміст. Центральний образ: засоби психологізму, мовна характеристика.

“Федько-халамидник”. Сюжет, художня ідея, особливості розкриття дитячої психології.

“Чорна Пантера і Білий Медвідь” як інтелектуально-психологічна драма.

Психологічний конфлікт твору. Індивідуалізація характерів. Колізії мистецтва і життя у п’єсі.

Микола Вороний. “Іванові Франкові”, “До моря”, “За Україну!”, “Євшан-зілля”.

Життєвий і творчий шлях письменника.

“Іванові Франкові (Відповідь на його Посланіє)”. Твір як своєрідна естетична декларація. Її художнє втілення у вірші “До моря” за допомогою психологічного паралелізму.

“За Україну!”. Жанр, мотив, особливості художньої мови.

“Євшан-зілля”. Літописне джерело, жанрові особливості, центральний образ-символ.

Павло Тичина. “Арфами, арфами”, “Ви знаєте, як липа шелестить”, “Гаї шумлять...”, “Ой не крийся, природо, не крийся...”, “Світає...”, “Золотий гомін”, “Пам’яті тридцяти”, «Скорбна мати».

Життєвий і творчий шлях митця. Поетика й мова, особливості стилю П. Тичини, значення його творчості для розвитку української поезії.

“Арфами, арфами...” – гімн весняному оновленню. Образ ліричного героя, музичні, пісенні образи.

“Ви знаєте, як липа шелестить...” як твір інтимної лірики.

Збірка “Сонячні кларнети”. Пориви юного духу, відчуття єдності з природою, її гармонією (“Гаї шумлять...”, “Ой не крийся, природо, не крийся...”, “Світає...”). “Золотий гомін” – жанр, тема, ідея, особливості віршування.

“Пам’яті тридцяти”. Осмислення національної трагедії. Доля твору в історії літератури.

Аналіз твору “Скорбна мати”.

Максим Рильський. “Яблука доспіли, яблука червоні!..”, “Шопен”, “Слово про рідну матір”, “Мова”, “Троянди й виноград”, “Діалог”.

Життєвий і творчий шлях поета.

“Яблука доспіли...”. Тема, художня ідея, засоби втілення, наспівність.

“Шопен” (збірка “Літо”). Тема, художня ідея, засоби втілення.

“Слово про рідну матір” (з однойменної збірки). Тема, художня ідея, особливості жанру (вірш-ораторія), трансформація образів фольклору та “Слова о полку Ігоревім”.

“Мова”. Тема, ідея, риторичні фігури.

“Троянди й виноград” – тема, образи, декларативно-афористична кінцівка.

“Діалог”. Полемічність, дидактичність, діалогічна форма, ідейний зміст.

Володимир Сосюра. “Білі акації будуть цвісти...”, “Так ніхто не кохав...”, “Коли потяг у даль загуркоче...”, “Любіть Україну”, “Мазепа”, “Я знаю силу слова”.

Огляд життя і творчості поета. Риси індивідуального стилю. Вплив символізму та імпресіонізму.

Інтимна лірика В. Сосюри (“Білі акації будуть цвісти...”, “Так ніхто не кохав...”, “Коли потяг у даль загуркоче...”).

“Любіть Україну”. Жанр, тема, ідея, риторичні фігури. Доля твору.

“Мазепа”. Жанр, історична основа, сюжет, композиція, ідейний зміст. Сучасне прочитання твору. Емоційна тональність викладу, роль риторичних фігур, вульгаризмів; риси романтизму.

“Я знаю силу слова”. Призначення поета і поезії. Афористичність мови, особливості ритмомелодики.

Юрій Яновський. “Чотири шаблі”, “Вершники” (новела «Подвійне коло»).

Огляд життя і творчості письменника.

Романтичний характер творчості. Художнє новаторство роману “Чотири шаблі”.

“Вершники”. Жанрова своєрідність, особливості сюжету, композиції, центральні персонажі, ідейний зміст, художня мова. Аналіз новели «Подвійне коло».

Микола Хвильовий. “Я (Романтика)”. “Мати”, “Кіт у чоботях” “Солонський яр”.

Життєвий і творчий шлях письменника.

Збірка новел “Сині етюди”.

“Я (Романтика)”. Поєднання реалістичних, романтичних та імпресіоністичних засобів.

“Мати”. Жанр, тематика, особливості сюжету, композиції, головні персонажі, ідейний зміст.

“Кіт у чоботях”. Жанр, тема, сюжет, композиція, центральний персонаж, ідейний зміст.

“Солонський Яр”. Жанр, тема, сюжет, композиція, оповідна манера.

Микола Куліш. “Мина Мазайло” “Патетична соната”.

Життєвий і творчий шлях митця.

“Мина Мазайло”. Жанр, тема, проблематика, сюжет, композиція, персонажі, ідейний зміст. Засоби творення комічного. Сценічна доля твору.

“Патетична соната” – жанр, тема, проблематика, сюжет, композиція, персонажі, ідейний зміст.

Валер’ян Підмогильний. “Місто”.

Трагізм життєвої долі письменника. Особливості індивідуального стилю.

“Місто”. Зразок високохудожньої урбаністичної прози. Провідні проблеми, художні ідеї. Складність і неоднозначність образу головного героя.

Іван Кочерга. “Ярослав Мудрий”, “Свіччине весілля”.

Аналіз життя і творчості митця.

“Свіччине весілля”. Жанр, тема. Історична основа і художній домисел. Групування персонажів, засоби створення історичного колориту. Особливості композиції.

“Ярослав Мудрий”. Жанр, тема, сюжет, образ Ярослава, його роль у композиції та ідейно-художньому змісті твору. Образи інших героїв.

Остан Вишня. “Мисливські усмішки” (на вибір).

Огляд життя і творчості митця.

Своєрідність гумору “Мисливських усмішок” (на конкретному прикладі).

Олександр Довженко. “Зачарована Десна”, “Україна в огні”.

Огляд життя і творчості письменника. Поєднання реалістичних і романтичних засад, конкретно-історичного та вічного, національного й загальнолюдського у творчості.

“Україна в огні”. Жанр, тема, особливості сюжетно-композиційних вирішень, ідейно-художній зміст. Політичні звинувачення автора. Доля твору.

“Зачарована Десна”. Жанр, сюжет, образ оповідача. Автобіографічність.

Микола Бажан. “Політ крізь бурю”.

Життєвий і творчий шлях письменника, перекладача. Особливості ранньої творчості. Жанрове багатство поезії.

“Політ крізь бурю”. Ідеї патріотизму та засудження “культу особи” в поемі.

Образ головної героїні. Морально-етичні колізії.

Андрій Малишко. “Україно моя”, “Лист до гречки”, “Важкі вітри не випили роси...”, “Пісня про рушник” “Пісня про вчительку”, “Стежина”.

Огляд життя і творчості письменника.

“Україно моя”. Яскраві народні символи, неповторний образ Вітчизни. “Лист до гречки”. Жанр, тема, сюжет, ідейно-художній зміст, роль риторичних звертань, оригінальність художніх деталей, тропі. Версифікаційні особливості. Важкі вітри не випили роси...”. Увердження єдності поезії і людської праці.

Пісенна творчість А. Малишка (“Пісня про рушник”, “Пісня про вчительку”, “Стежина” та ін.). Фольклорне коріння, місткість образів-символів (рушник), художніх деталей.

Михайло Стельмах. “Правда і кривда” або “Чотири броди”.

Життєвий і творчий шлях автора.

“Правда і кривда”. Тематика, проблематика роману, засоби творення образів.

“Чотири броди”. Ліро-епічна розповідь про людей радянського села. Тематика, проблематика, персонажі, мова і стиль, ідеологічна запрограмованість.

Олесь Гончар. “Собор”.

Життєвий і творчий шлях автора.

“Собор”. Місце в літературному процесі, історія появи та “критики”. Жанр, тематика і проблематика, сюжет, оповідна манера, ідейний зміст. Образ собору як композиційний центр твору, його символічне значення. Персонажі, їх психологічні та морально-етичні характеристики. Філософський зміст твору. Новелістика.

Павло Загребельний. “Диво” або “Роксолана”.

Життєвий і творчий шлях автора.

“Диво”. Жанр, тема, проблематика, сюжетні лінії, персонажі, поєднання часових площин, ідейний зміст.

“Роксолана”. Жанр, тематика і проблематика роману, характеристика образів. Історична основа роману.

Олекса Коломієць. “Дикий Ангел”.

Життя і творчість автора.

“Дикий Ангел”. Жанр, тема, проблематика, персонажі. Промовисте ім’я, його символіка. Майстерність діалогів і полілогів, гострота сюжету, реалістичність конфлікту та ідилічність його художнього розв’язання.

Юрій Мушкетик. “Суд”.

Життєвий і творчий шлях письменника.

“Суд”. Жанр, тема, проблематика, персонажі, ідейний зміст.

Василь Симоненко. “Задивляюся у твої зіниці...”, “Ти знаєш, що ти – людина?” “Дід умер”, “Піч”, “Баба Онися”, “Лебеді материнства”, “Є в коханні і будні, і свята...”, “Казка про Дурила”.

Творча біографія митця (“витязь молододі української поезії”). Громадянські, патріотичні мотиви, романтичний пафос його лірики.

“Задивляюсь у твої зіниці...”. Художня ідея, риторичні звертання, вилучені цензурою строфи, їх ключове значення для вияву необхідної повноти змісту. «Ти знаєш, що ти – людина?». Аналіз вірша.

“Дід умер”, “Піч”, “Баба Онися”. осмислення долі простої людини. “Лебеді материнства”. Мотив, фольклорна основа. Фрагмент вірша як народна пісня.

“Є в коханні і будні, і свята...”. Своєрідність інтимної лірики.

“Казка про Дурила”. Тема, проблематика, алегоричність, ідейний зміст, засоби сатири, оптимістична кінцівка.

Ліна Костенко. “Мій перший вірш написаний в окопі...”, “Пастораль ХХ сторіччя”, “Життя іде і все без коректур”, “Вже почалось, мабуть, майбутнє”, “Умирають майстри...”, “Світлий сонет”, “Розкажу тобі думку таємну...”, “Моя любове! Я перед тобою...”, “Маруся Чурай”.

Біографічні відомості. Філософічність, історизм мислення, традиційність, інтелектуалізм творчості.

“Мій перший вірш написаний в окопі...”, “Пастораль ХХ сторіччя”. Проблеми війни і миру, спогади про воєнне лихоліття.

“Життя іде і все без коректур”, “Вже почалось, мабуть, майбутнє” як філософські роздуми.

“Умирають майстри...” – проблема вічних духовних цінностей.

Аналіз інтимної лірики (“Світлий сонет”, “Моя любове! Я перед тобою...”, “Розкажу тобі думку таємну...”).

“Маруся Чурай”. Історико-фольклорна основа твору. Жанр, тема, сюжет, проблематика, особливості композиції, оповідної манери, персонажі, засоби характеротворення, особливості мови твору.

Іван Драч. “Балада про соняшник”, “Етюд про хліб”, “Крила”, “Чорнобильська мадонна”.

Біографічні відомості. Іван Драч – невтомний шукач нового змісту і нової форми поезії.

“Балада про соняшник”. Переосмислення жанру балади. Синтез фольклорного та модерного світобачення.

“Етюд про хліб”. Поетизація явищ буденного життя. Притчевість, алегоричність віршів, зокрема й тих, що названі “баладами”, їх інакомовний художній зміст

“Крила”. Умовна, уявна ситуація та її роль у втіленні головної думки про людей душевно багатих, творчих і людей “безкрилих”.

“Чорнобильська мадонна” (уривки) – жанр, тема, проблематика, особливості сюжету, ідейний зміст.

Микола Вінграновський. “У синьому небі я висіяв ліс...”, “Сеньйорито акаціє, добрий вечір...”, “Прилетіли коні – ударили в скроні...”, “Чорна райдуга”.

Біографічні відомості.

Вселюдські, національні мотиви крізь призму “інтимного самозосередження”. Збірка інтимної лірики “Цю жінку я люблю”. Вируюча пристрасть, несподівана

асоціативність, буйна фантазія, образна деталь поезії М. Вінграновського. Глибинне відчуття пракоренів, наскрізне почуття любові до світу, до жінки.

Дмитро Павличко. “Погляд у криницю”, “Це Ти створив мене таким...”, “О рідне слово, хто без тебе я?”, “Два кольори”.

Основні відомості про поета, перекладача.

Громадянські мотиви лірики. Образно-притчевий зріз часу, історії народу, проблеми нації, окремої людини (“Погляд у криницю”).

“О рідне слово, хто без тебе я?” – тема, її риторичне висвітлення, ідея.

Пісенна лірика поета, її фольклорна закоріненість та своєрідність, ідейно-змістова глибина, художня мова, засоби милозвучності (“Два кольори” та ін.).

Василь Стус. “Як добре те, що смерті не боюсь я...”, “На колимськiм морозі калина”, “Наснилося з розлуки, наверхлося”, “Схились до мушлі спогадів – і слухай...”, “Господи, гніву пречистого...”, “О земле втрачена, явися...”.

Поет як символ незламного духу, збереження людської гідності.

Узагальнені образи крізь призму індивідуальної долі. Основні тематично-проблемні лінії: душа людини “перед вічністю високого неба” (відчуження від світу, проблема вибору, стан трагічної самотності й активної дії, формування себе), атмосфера розтлінного духу тоталітарної системи; Україна-мрія і Україна знищена, скорена.

Григор Тютюнник. “Зав’язь”, “Три зозулі з поклоном”.

Коротко про письменника і його доробок.

“Зав’язь” – почуття першої любові в художній інтерпретації. Ніжність, цнотливість, незахищеність (образ зав’язі).

“Три зозулі з поклоном”. “Вічна” тема “любовного трикутника” в новітній інтерпретації. Образ любові як втілення високої християнської цінності, яка вивищує людину над прагматичною буденністю, очищає її душу. Зміщення часових площин як художній засіб. Роль художньої деталі в розкритті характеру, ідеї.

Твори українських письменників-емігрантів

Іван Багряний. “Тигролови”, “Сад Гетсиманський”.

Життєвий шлях письменника.

“Тигролови”. Своєрідність романної форми. Жанрові особливості, тематика і проблематика твору, характеристика образів.

“Сад Гетсиманський”. Жанр, тематика і проблематика, автобіографічна основа, центральні персонажі, засоби психологізму, індивідуалізації і типізації, ідейний зміст.

Василь Барка. “Жовтий князь”.

Життєвий шлях письменника.

“Жовтий князь”. Історія написання роману, його історична основа. Основні ідейно-тематичні лінії: реалістичне змалювання трагедії голодомору, психічний стан людини під час голоду, метафізичне (духовне) пояснення апокаліптичних процесів у тоталітарному суспільстві. Образи-символи на означення добра і зла. Українська людина в межовій ситуації випробування морально-етичних цінностей (батьки і діти, історична пам’ять, національна і людська гідність). Гуманістична ідея твору, всеперемагаючий оптимізм Барки.

Улас Самчук. “Марія”, “Волинь”.

Життєвий і творчий шлях митця.

“Марія”. Жанр, тематика, проблематика, сюжет і композиція, центральні персонажі та їх характеристика. Біблійні образи і мотиви, їх роль. Індивідуальне й типове, національне, конкретно-історичне та загальнолюдське у творі “Волинь” - епопея життя українського народу ХХ ст. Риси роману-хроніки.

Євген Маланюк. “Стилет чи стилос”, “Біографія”, “Шевченко”.

Життєвий і творчий шлях митця.

Художнє осмислення буттєвих проблем, ностальгічні мотиви, філософічність поезій, основні ідеї, мотиви.

“Стилет чи стилос”. Тема, ідея, Образ ліричного героя.

“Біографія”. Формування характеру і переконань митця-патріота.

Своєрідне бачення центрального образу у вірші “Шевченко”.

Сучасний літературний процес

СУЧАСНА ПОЕЗІЯ

Поліфонічність ліричних голосів, присутність різних стильових тенденцій (Л. Талалай, П. Мовчан, Б. Нечерда, В. Герасим’юк, І. Іов, І. Малкович, В. Махно, О. Лишега, Н. Дзюбенко, А. Мойсієнко, І. Андрусак та ін.). Постмодерністський калейдоскоп сучасного світу: гра зі словом, образом, “чужим” текстом тощо, стильовий і тематичний еkleктизм, наскрізна іронічність.

СУЧАСНА ПРОЗА

Пошуковість, експериментаторство сучасної прози. Сучасний світ, людина у міфологіях, відчуттях, рефлексіях, в ігровому полі авторської уяви, іронії, гротеску. Поєднання різних стильових тенденцій, конкретики сучасного життя з універсальністю часопростору (проза Ю. Андруховича, О. Уляненка, В. Медведя, Ю. Іздрика, В. Діброви, Є. Кононенко, С. Процюка, Ю. Гудзя та ін.).

Теорія літератури

Зміст і форма художнього твору. Художній образ і літературний тип. Прототип. Зміст і форма художнього твору. Тема та мотиви. Ідея художнього твору. Проблематика та конфлікти в художньому творі.

Композиція художнього твору. Сюжет і його елементи. Позасюжетні елементи.

Тропи. Епітет, постійний епітет. Порівняння. Метафора, персоніфікація (уособлення), алегорія. Метонімія, синекдоха. Гіпербола. Оксиморон. Символ.

Види комічного. Гумор, іронія, сатира, сарказм, гротеск.

Поетичний синтаксис. Інверсія. Тавтологія. Антитеза. Анафора. Риторичні фігури: риторичне звертання та риторичне запитання.

Поетичний звукопис. Алітерація й асонанс.

Теорія віршування. Системи віршування: метрична, силабічна, тонічна та силабо-тонічна. Двоскладові та трискладові стопи. Віршові розміри: ямб, хорей, дактиль, амфібрахій та анапест. Рима. Основні види римуння в катрені (парне, перехресне, кільцеве). Поняття про строфу. Види строф: дистих (двовірш), тривірш, катрен, терцина. Ознаки класичного сонета. Верлібр.

Роди і види літератури. Епос. Малі епічні твори: новела, оповідання. Повість як зразок середнього епічного твору. Великі епічні твори: роман, епопея.

Лірика. Ліричний образ і ліричний герой. Різновиди ліричних творів: ода, послання, романс, медитація, поезія в прозі. Види ліричних творів за тематикою: філософська, патріотична, громадянська, пейзажна й інтимна лірика.

Ліро-епічні твори. Співомовка, байка, балада, поема та роман у віршах як зразки ліро-епічних творів.

Драма. Вертеп. Шкільна драма й інтермедії. Жанрові різновиди сучасної драми: власне драма, трагедія та комедія. Драматична поема.

Літературні стилі та напрями.

Періодизація розвитку української літератури.

Доба Відродження, Реформація в українській літературі.

Бароко та його характерні риси. Особливості українського бароко. Козацьке бароко.

Класицизм і його особливості.

Сентименталізм і його жанри.

Романтизм і його ознаки. Жанрове розмаїття романтизму.

Реалізм. Реалістичні течії другої половини ХІХ ст. в українській літературі: побутово-просвітницький, революційний і класичний реалізм.

Доба модернізму. Особливість українського модернізму. Модерністські течії: неоромантизм, неокласицизм, символізм, імпресіонізм, експресіонізм, футуризм. Характерні ознаки кожної з названих течій. Їх розвиток в українській літературі.

Постмодернізм. Представники українського постмодернізму. Особливості розвитку сучасної літератури, її стильове та жанрове розмаїття.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ АБІТУРІЄНТІВ з української мови та літератури за тестами

Тести для абітурієнтів з української мови та літератури складаються з трьох частин: тестів з української мови, тестів з української літератури та власного висловлювання.

Тести з української мови містять:

- тестові завдання закритого типу 1-го рівня складності з вибором однієї правильної відповіді. Ці завдання складаються з інструкції та 4 варіантів відповіді. Кожна правильна відповідь оцінюється 1 балом, неправильна – 0 балів. Максимальна кількість балів за 7 завдань – 7;
- тестові завдання закритого типу 2-го рівня складності з вибором однієї правильної відповіді. Ці завдання складаються з інструкції та 5 варіантів відповіді. Кожна правильна відповідь оцінюється 1 балом, неправильна – 0 балів. Максимальна кількість балів за 16 завдань – 16;
- тестові завдання на встановлення відповідності. Ці завдання складаються з інструкції та двох колонок, у яких частини матеріалу позначено цифрами і буквами. Потрібно зіставити цей матеріал і в таблиці поряд з буквою записати відповідну цифру. Завдання передбачає 4 правильні відповіді, кожна з яких оцінюється 1 балом. Правильно виконане завдання оцінюється 4 балами. Максимальна кількість балів за 5 завдань – 20.

Тести з української літератури містять:

- тестові завдання закритого типу 1-го рівня складності з вибором однієї правильної відповіді. Ці завдання складаються з інструкції та 4 варіантів відповіді. Кожна правильна відповідь оцінюється 1 балом, неправильна – 0 балів. Максимальна кількість балів за 8 завдань – 8;
- тестові завдання закритого типу 2-го рівня складності з вибором однієї правильної відповіді. Ці завдання складаються з інструкції та 5 варіантів відповіді. Кожна правильна відповідь оцінюється 1 балом, неправильна – 0 балів. Максимальна кількість балів за 20 завдань – 20;

- тестові завдання на встановлення відповідності. Завдання передбачає 4 правильні відповіді, кожна з яких оцінюється 1 балом. Правильно виконане завдання оцінюється 4 балами. Максимальна кількість балів за 4 завдання – 16.

Власне висловлювання передбачає написання письмової роботи у вигляді роздуму або розповіді на задану тему обсягом до 250 слів (на одну сторінку) за певний час (60 хвилин). Ця частина тексту є дуже важливою, бо дає змогу перевірити загальний рівень культури, духовного розвитку людини, які засвідчують знання вступником національної літератури, історії, мистецтва, уміння правильно формулювати тезу, переконливо її доводити, послідовно, чітко й зрозуміло викладати думки, робити висновок, доречно вживати слова, грамотно оформлювати написане. У творчому завданні враховується знання орфографічних, пунктуаційних, лексичних, граматичних і стилістичних норм. Творче завдання оцінюється від 0 до 24 балів.

Максимальний тестовий бал – 111.

Оцінювання відповідей на завдання тесту з української мови і літератури

№ завдання	Максимальний бал	Примітка
1	1	
2	1	
3	1	
4	1	
5	1	
6	1	
7	1	
8	1	
9	1	
10	1	
11	1	
12	1	
13	1	
14	1	
15	1	
16	1	
17	1	
18	1	
19	1	
20	1	

21	1	
22	1	
23	1	
24	4	За кожен правильно встановлену відповідність у логічній парі Ви отримуєте 1 бал
25	4	За кожен правильно встановлену відповідність у логічній парі Ви отримуєте 1 бал
26	4	За кожен правильно встановлену відповідність у логічній парі Ви отримуєте 1 бал
27	4	За кожен правильно встановлену відповідність у логічній парі Ви отримуєте 1 бал
28	4	За кожен правильно встановлену відповідність у логічній парі Ви отримуєте 1 бал
29	1	
30	1	
31	1	
32	1	
33	1	
34	1	
35	1	
36	1	
37	1	
38	1	
39	1	
40	1	
41	1	
42	1	
43	1	
44	1	
45	1	
46	1	
47	1	
48	1	
49	1	
50	1	
51	1	
52		
53	1	
54	1	
55	1	
56	1	
57	4	За кожен правильно встановлену відповідність у логічній парі Ви отримуєте 1 бал
58	4	За кожен правильно встановлену відповідність у логічній парі Ви отримуєте 1 бал
59	4	За кожен правильно встановлену відповідність у логічній парі Ви отримуєте 1 бал
60	4	За кожен правильно встановлену відповідність у логічній парі Ви отримуєте 1 бал
61	24	Завдання оцінюються екзаменаторами за спеціальними критеріями

Схема оцінювання власного висловлення з української мови

Критерії оцінювання		Кількість балів
Зміст тексту	1. Чітке формулювання тези висловлення	2, 1, 0
	2. Переконливість аргументів (не менш як два), їх доцільність	2, 1, 0
	3а. Використання прикладів з художньої літератури (інших видів мистецтва)	2, 1, 0
	3б. Використання прикладів з історії, суспільно-політичного і власного життя	2, 1, 0
	4. Логічність і послідовність викладу думок	2, 1, 0
	5. Відповідність висновку тези й наведеним аргументам	2, 1, 0
	Загалом за зміст	12
Мовленнєве оформлення		
6а. Кількість орфографічних і пунктуаційних помилок	Кількість балів	
0-1 (негруба)	6	
1-2	5	
3-4	4	
5-7	3	
8-12	2	
13-16	1	
6б. Кількість лексичних, граматичних і стилістичних помилок	Кількість балів	
0	6	
1-2	5	
3-4	4	
5-6	3	
7-8	2	
9-10	1	
Загалом за мовленнєве оформлення: 12 балів		

Максимально можлива сума балів за власне висловлення (сума за всіма критеріями) – 24.

Таблиця
переведення тестових балів, отриманих абітурієнтами за тест з української мови та літератури, в рейтингову шкалу (від 100 до 200 балів)

Тестовий бал	Бал 100-200	Тестовий бал	Бал 100-200	Тестовий бал	Бал 100-200
0	100.0	46	150.0	92	194.0
1	100.5	47	151.0	93	194.5
2	100.5	48	152.0	94	195.5
3	100.5	49	153.0	95	196.5
4	100.5	50	154.0	96	197.0
5	100.5	51	155.0	97	197.5
6	100.5	52	156.0	98	198.0
7	100.5	53	157.0	99	198.5
8	100.5	54	158.0	100	199.0
9	101.0	55	159.0	101	199.5
10	101.5	56	160.0	102	199.5
11	102.0	57	161.0	103	200.0
12	103.0	58	162.0	104	200.0
13	104.0	59	162.5	105	200.0
14	105.0	60	163.5	106	200.0
15	106.0	61	164.5	107	200.0
16	108.0	62	165.5	108	200.0
17	109.5	63	166.5	109	200.0
18	111.5	64	167.5	110	200.0
19	113.0	65	168.0	111	200.0
20	115.0	66	169.0		
21	116.5	67	170.0		
22	118.5	68	171.0		
23	120.0	69	172.0		
24	121.5	70	173.0		
25	123.5	71	173.5		
26	125.0	72	174.5		
27	126.5	73	175.5		
28	128.0	74	176.5		
29	129.5	75	177.5		
30	130.5	76	178.0		
31	132.0	77	179.0		
32	133.5	78	180.0		
33	134.5	79	181.0		
34	136.0	80	182.0		
35	137.0	81	183.0		
36	138.5	82	184.0		
37	139.5	83	185.0		
38	141.0	84	186.0		
39	142.0	85	187.0		
40	143.0	86	188.0		
41	144.5	87	189.0		
42	145.5	88	190.0		
43	146.5	89	191.0		
44	147.5	90	192.0		
45	148.5	91	193.0		

Голова предметної комісії

доц. Харчук О.В.